

zocizitelné. Pak pozdější nabyvatel bude míti nárok i proti předchůdcově předchůdci.

Jinou úmluvou je, že cedent má ručiti i nad limitu obdržené úplaty, tedy za víc než od cessionáře obdržel¹⁸). Toto ručení za plus nelze pojímati jako rukojemství, t. j. jako slib zaplacení, nebylo-li by placení od dlužníka dosaženo. Vždyť cedent ručí po té za dobytost v době cesse a povinnen platiti teprve, když nedobytnost pohledávky prokázána, kdežto rukojmí ručí, nesplní-li dlužník závazek a povinen platiti, jestli dlužník mimosoudně upomenut svůj závazek nesplní. Ručení cedentovo nastává i při neexistenci pohledávky, kdežto rukojemství při pohledávkách neexistenčních převzítí nelze¹⁹).

Modifikace může se dotýkati také účinku. Tak mluvíti lze pro případ evikce určitou summu, nižší nebo vyšší ceny tržové. Dojde-li po té k evikci částečné, propadá poměrně částka smluvená, pokud nebylo umluveno jinak²⁰).

Konečně modifikovati lze i lhůty dané k uplatňování správy, ano jedná se o lhůty praeklusivní, jež přípustno je zkrátit anebo prodloužit. Možnost zkrácení plyne rovněž a maiori z §-u 929. o. z. o. i. f., neboť, dovoleno-li se správy vzdáti, lze tím spíše zkrátit lhůtu k žalobě²¹).

Tolik o správě smluvené.

Dr. V. Fajnor :

Dedičské právo na Slovensku.*)

Skutočnosti majúce právny význam, nazývame právnymi skutočnosťami. Najdôležitejšie právne skutočnosti v živote človeka sú: jeho počatie, narodenie, a smrť. Ony znamenajú počiatok, trvanie a zánik jeho právnej spôsobilosti.

Počas celého života je človek subjektom bezpočetných práv a právnych záväzkov, ktoré ho so všetkých strán obklopujú, ale nepípa na jeho právnej osobnosti stejnou mierou. Niektoré zanikajú jeho fyzickou smrťou úplne, ba ani za jeho života nemôžu byť prenášané na iné osoby. To platí najmä o právach verejnoprávneho pôvodu, —

18) Tak i rozh. n. s. G. U. W. č. 2993.

19) § 1351. o. z. o.

20) Stejně podle říms. práva slíbíti lze pro případ evikce určitou summu, obyčejně duplum stipulatione duplae. Bude-li po té jen část evinkována, lze žádati jen poměrný díl smluvené summy (l. 64. D. srov. l. 1. 13. 14. 56. pr. 74.), vypočtený podle poměru hodnoty evinkované části k hodnotě celku v době koupě (l. 64. D., Papinian lib. VII. quaest.). Čes. a mor. právu známa t. zv. Landesgewähr, podle níž kupující žádati mohl v případě evikce o $\frac{1}{2}$ více než činila cena tržová, jestli výslovně si to vymínil. (čes. zem. zř. K 22., mor. z. z. Fol. 135.).

21) Tak i rozh. n. s. z 21. IX. 1889. č. 12944. v Právniku, roč. 29. ex 1890. str. 84 a sl. Příklad zvl. ujednání v rozh. n. s. z 11. IX. 1861. č. 5644. v Gerichtshalle, roč. VI. ex 1862., č. 4. a 5., str. 30. a sl., 36. a sl.

*) Výtah z rukopisných přednášek na univerzite Komenského v Bratislavě v zimnom semestri 1922-23.

o právach rodinných, — o právach osobného stavu, atď. Ba i v obore práv majetkových nachádzame dostatok práv tejto povahy; na pr. právo zväčšky, osobné práva služobné, rôzne práva požívacie, — slovom všetky majetkové práva a záväzky, ktoré sú viazané k osobe zostaviteľovej. Pripomenieme teda ešte: vdovské právo, práva alimentácie, práva k požitkom penzijným a rentovným, podmienené práva dedičské, atď.

Iné práva a záväzky nezanikajú fyzickým zaniknutím právnej osoby, tedy jej smrťou, — ale ponevác smrťou tejto osoby skončila sa i jej právna spôsobilosť, ostávajú bez právneho subjektu.

Avšak nastúpením tejto skutočnosti nesmú zaniknúť samy oné práva a záväzky, ichž ďalšie trvanie i po smrti zomrelého je v zájme iných osôb. Keby všetky práva a záväzky, — najmä majetkové, — zamikly púhou fyzickou smrťou svojho subjektu, — bolo by každé trvalé hospodárenie znemožnené. A tým znemožnená by bola temer celá kultúra ľudská, ktorá je vybudovaná práve na zásade zachovania hodnôt.

Z toho plynie, že po smrti človeka, ktorý bol subjektom takýchto majetkových práv a záväzkov, musíme sa postarať — vo vzťahu k nim — o úplné nahradenie jeho právnej osobnosti.

Toto nahradzovanie sa deje podľa určitých právnych pravidiel, ichž súhrn nazývame právom dedičským vo smysle objektívnom. Dedičské právo upravuje tedy prechod majetkových práv a právnych záväzkov — so zomrelého jednotlivca jako zaniknutieho právneho subjektu na iné právne subjekty.

Pri tejto veľkej právnej dôležitosti počatia, narodenia a smrti človeka, je prirodzené, že okolo ich zistenia povstávajú časté právne spory. V daných prípadoch musia ony tedy byť dokazované.

Máme aj zovrubné pravidlá, ba celé inštitúcie, ktoré značne usnadňujú dokazovanie v tomto smere. Tak na príklad zapisuje sa narodenie a smrť človeka do zvláštnych štátnych verejných kníh, ktoré nazývame štátnymi matrikami. Štátne matriky a úradné výpisy z nich (tak zv. matričné výťahy) sú verejné listiny. Ich dôkazná moc ohľadom dosvedčovaných skutočností je úplná. A tak pôsobí neobmedzene až do vyvrátenia. Ohľadom spôsobu, ktorým môže byť dôkazná moc matričných údajov vyvrátená, platia zvláštne pravidlá. Na tomto mieste poznamenávame len toľko, že môže byť vyvracovaná dľa pravidiel sporu o stav osobný, — alebo sporu majetkového. Zvláštne pravidlá sú stanovené pre prípad nezvestnosti, najmä nezvestnosti následkom svetovej války.

Povedali sme, že dedičské právo upravuje prechod majetkových práv a záväzkov so zomrelého jednotlivca na iné právne subjekty. Predpokladá tedy fyzickú smrť (po prípade prezumovanú fyzickú smrť) jednotlivca, ktorý bol ich subjektom. Avšak predpokladá tiež, že tieto majetkové práva a záväzky boli zomrelej osobe vlastné. Z toho zase plynie, že dedičské právo je možné len v takých právne usporiadaných spoločnostiach ľudských, ktoré hospodária trvale na základe súkromého individuálneho vlastníctva. (Viď Tilsch »Dedičské právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní« 1905). Na príklad v dnešnom Sovietskom Rusku není možné dedičské právo. Alebo je možné len pri zaprení zásady komunizmu. Komunizmus a dedičské právo sa navzájom vylučujú.

Súkromé vlastníctvo je inštitúciou tak starou, jako je hospodáriaci človek. Jakonáhle začal človek hospodáriť, ihneď začaly klíčiť zárodky súkromého vlastníctva. Rozumie sa, že ono bolo z počiatku veľmi primitívne a vzťahovalo sa len na veci majnevyhnutelnejšej osobnej potreby. Tedy napospol len na veci movité, — aj z tých

v prvom rade len na zbrane a nástroje. V týchto dobách niet ešte dedičského práva v horejšom smysle. Lebo vlastnícke právo na zbraňach a nástrojoch zpravidla neprechádza po smrti vlastníka na osobu iné. Primitívny človek hľadel na zbrane a nástroje nevyhnutelnej osobnej potreby, jako na veci, ktoré sú jakoby integrujúcou časťou osoby majiteľovej, a ktoré po jeho smrti patria jeho duchu. Kultivujúci pamiatku zomrelého, alebo povedzme jeho »ducha«, učinil hned predmetom zbožného uctievania i jeho zbrane a nástroje. Buďto ich dal do hrobu s telom nebožtíkovým, alebo učinil z nich »tabu«. V každom prípade ztrácala sa ich hospodárska hodnota pre potomstvo, ktoré si ich muselo vždy znova poridiť.

Ovšem: zkušenosť veľmi skoro naučila človeka, že hodnota vecí, tedy v prvom rade vecí samy, treba zachovávať, dokiaľ len sú spošibilé slúžiť jeho potrebám. A toto poznanie znodilo samozrejmu otázku, čo sa má s nimi stať po smrti majiteľovej, aby nevyšly na zmar. Nastolil sa teda zárodok práva dedičského.

Zajímavé je, že u vecí nemovitých, jakonáhle sa staly objektom vlastníctva, prvotne ovšem kolektívneho, vôbec nebolo doby, v ktorej by smrť oprávnenej osoby bola prívodila zamiknutie ich vlastníctva. Hodnota nemovitosti trvala neporušene ďalej i po smrti majiteľa. A síce práve z toho dôvodu, že vlastníctvo na nemovitosti bolo kolektívne.

Je zaiste nesporné, že kolektívne vykonávanie úplnej a výlučnej právnej moci nad nemovitostou, ktorú nazývame vlastníctvom, zatlačuje význam osobného osudu osôb, z nichž sa kolektívum skladá. Keď kolektívum ztratilo niektorého člena, — ma príklad ocumretím, — pozostali členovia vládli nemovitostou ďalej, to jest: vykonávali nadňou úplnú a výlučnú moc skutočnú i právnú. A tak nebolo dôvodu k jej zanechaniu alebo zničeniu, totiž k zániku hospodárskej hodnoty, ktorú predstavovala. A ponevác pri kolektívnom vlastníctve spojitost medzi osobou nebožtíkovou a vlastnencou nemovitostou bola ďaleko vollnejšia, než pri individuálnom vlastníctve k zbraňiam a rôznym nástrojom nevyhnutelnej osobnej potreby, — nebolo ani pietného dôvodu k zanechaniu alebo zničeniu nemovitosti.

Princip zachovávanía hodnôt má — podľa slov prof. Tilscha — »zřetel k budoucnosti, jím manifestuje se (směrem do budoucna) jednota lidstva, solidarita generací po sobě jdoucích; jím umožňuje se pokračování na dosažené výši kulturní a sledování cílů sahajících přes více generací; jím zajišťuje se kontinuita a tím pořádek právního a hospodářského obchodu.« (Ibid. 13.)

Ujasnili sme si posavád pojem dedičského práva vo smysle objektívnom. Všetky práva majetkové, ktoré sú viazané na osobu nebožtíkovu, prechodia poradom dedičského práva na jeho nástupcu.

Zomrevšiu osobu nazývame zo stanoviska dedič. práva zostaviteľom, ním zanechaný majetok pozostalostou (v obecnom živote dedičtvom), a osobu, na ktorú pozostalost prechodí, dedičom v širšom smysle. Dedičom v užšom smysle je, kto nabyl pozostalosti dedičtvom a nie odkazom, ani z dôvodu povinného podielu, ani darom pre prípad smrti.

Dedenie je nabývanie majetku pre prípad smti, v protive k nabývaníu medzi živými. Rozumieme ním nabývanie z dôvodu dedičtva, odkazu (legátu) povinného podielu a darovania pre prípad smrti. To to sú štyri hlavné druhy dedičského práva aj na Slovensku.

Dedičské právo na Slovensku je prevzaté, správnejšie rečeno: v platnosti pmechané, tak jak platilo v horných častiach bývalého Uhorska, a vo vlastných krajoch maďarských. Preto hovoríme: »v horných častiach«, ponevác v Sedmohradsku, na území bývalej Hranice vojenskej atď. platné boly predpisy dedičského práva ra-

kúskeho. V dištrikte Jazygov a Kumánov platily zvláštne štatúty. (Vid. §. 17. Judexkuriálnej konferencie). Dedičské právo na Slovensku je tedy ešte i dnes — s nepatrnými odchýlkami — identické s dedičským právom bývalého vlastného územia uhorského, ktoré — jako občianske právo uhorské vôbec, tiež nebolo kodifikované, ale bolo v podstate právom zvykovým.

Tu musíme v krátkosti poukázať na zdroje uhorského práva dedičského, z nichž je možno zostaviť v súvislý celok jeho hlavné pravidlá. A to neide bez krátkej retrospektívy historickej.

Hlavnými prameňmi dedičského práva uhorského sú Planum tabulare, konferencia judexkuriálna, súdna prax a jednotlivé pozitívne zákony.

Planum tabulare je sberka rozhodnutí starej uhor. kráľ. Curie od 1723 do 1769, ktoré dala sossbierať Maria Terezia. Sossbierané dala revidovať, sbierku potvrdila a vydala ju k obecnému užívaniu pod názvom Plan. tab. sive Decisiones Curiales. Je prameňom dedičského práva najmä vo veciach indignity, zák. dedičskej postupnosti atď.

O konferencii judexkuriálnej aspoň toto: Po revolúcii 1848-49 usilovala centrálna vláda viedenská o jednotu práva v celej ríši. A preto bol zavedený aj na Slovensku Obec. obč. zák. r. cis. patentom zo dňa 29. novembra 1852, ktorý nabyť účinnosti dňom 1. mája 1853. Avšak keď absolutizmus rakúsky začal slabnúť, nastala doba koncesii pre staré poriadky uhorské. 2. októbra 1860 zvolal kráľ poradu právnikov uhorských pod predsedníctvom vrchného sudcu zemského (judex Curiae, országbíró), ktorú preto nazývame konferenciou judexkuriálnou. Skládala sa zo sudcov, profesorov právnych vied, politikov a vôbec vážených právnikov. Rokovala od 23. januára 1861 až do 3. apríla 1861. Jej usnesenia boli predložené obom snemovniám a kráľ. Curii ku schváleniu, ktorého sa im aj dostalo. Potom boli poslané municipiam k obecnému užívaniu. A tak prešli do súdnej praxi, nadobudnúť vážnosti a záväznosti jako Tripartitum. Krome súdnej praxi a v nej žijúceho práva zvykového treba ešte poukázať na dôležitejšie jednotlivé zákony: z. čl. XVI. z r. 1836 o dedičskej delbe, VIII.-1840. o dedení osôb poddamských (rozšírený praxou aj na osoby stavovské); XIV-1848 o zrušení dedovizne (aviticity); XVI.1876. o formálnych náležitostiach posledných porídení; XX-1877. o úprave vecí poručenských a opatrovníckych; XVI-1894. o pozostalostnom pokračovaní atď. Ale právom možno povedať, že dnešné dedičské právo na Slovensku sa zakladá na Werbőczyho Tripartite a na konferencii judexkuriálnej, stále užívaných v súdnej praxi, tak, že jeho hlavným prameňom je predsa len zvykové právo.

Vo vývoji zákonného dedenia v býv. práve uhorskom môžeme rozoznávať tri obdobia. Prvé od samých počiatkov do zavedenia dedovizeňského poriadku (aviticity, ősiség), tedy do roku 1351. Druhé od tejto doby až po konferenciu judexkuriálnu (tak zvaný Országbíró értekezlet) v roku 1861. Tretiu od tej doby až do nášho štátneho prevratu, 28. okt. 1918. K tomu môžeme jako štvrtú dolčiť dobu od prevratu až po naše dni, ktorá však dosiaľ nepriniesla takmer žiadnych zmien v dedičskom práve na Slovensku.

Prvá doba má význam čiste historický, tak jako i druhá. Len tolko treba poznamenať, že rôzne stavy mali rôzne dedičské právo. Iné šľachta, iné meštania, iné poddaný ľud. Prameňe druhej doby sú krome Tripartita kráľ. privilegia, zákony a rôzne štatúty.

Základy dedičského práva tretej doby položil z. čl. XV.-1848, ktorý síce zrušil dedovizeň, ale nechal v platnosti XIV.-1836, z čoho vidieť, že nechcel v základoch premeniť tehďajšie dedičské právo.

Vlastná reforma dedičského práva prevedená bola konferenciou judexkuriálnou. Táto zrušila »úplne a dokonale« aviticitu, tým, že

zrušila mezcudziteľnosť dedovizne a zaviedla úplnú voľnosť posledného poriadovania. Konečný vývoj dedičského práva znamenal úplné zaniknutie rozdielu medzi majetkom donacionálnym a nedonacionálnym medzi majetkom zemänským nezemänským, medzi vetvami mužskými a ženskými, jako i zaniknutie dievčej štvrti atď. Rozumie sa, že úplne zanikly aj rôzne obmedzenia verejnoprávne. (Srv. Sb. z. a n. č. 61-1918; č. 243-1920 a »Práv. Obzor« roč. III. čís. 1.—2. str. 3.). Akčkoľvek podľa predneseného prestaly verejnoprávne rozdiely medzi rôznymi druhmi majetkov, predsa zostaly v platnosti niektoré inštitúcie dosavadného práva. Tak na príklad zo zariadenia dedovizeňského podržaná bola zákonná dedičská postupnosť s tým rozdielom, že položená bola na základ čistého dedenia dľa kmeňov. Ďalej zostala v platnosti zásada, že zdedený majetok (tak zvaný »vetevný«), keď niet potomkov, prechádza dľa svojho pôvodu na predkov a vedľajších príbuzných. (Na manželku len keď sa »uvoľní«).

Ale dedenie vetevné neznamena obmedzenie práva voľne testovať. Sloboda posledného poriadenia je obmedzovaná jedine povinným podielom a v istom ohľade vdovským právom. Zo starého systému ostaly aj inštitúcie dedenia manželského, vdovského, jako i inštitúcia statkov sverenských spolu aj s právom panenským s ňou súvisiacim.

Konferencia judexkuriálna uznala síce úplnú voľnosť posledného poriadovania, ale nestanovila jeho pravidiel. Až zák. čl. XVI. z roku 1876 o formálnych náležitostiach testamentov vniesol do dedenia podľa posledného poriadenia pevné právne formy.

Dedičské právo v subjektívnom smysle znamená oprávnenosť, podľa ktorej sa niekto stane účastným pozostalosti. A tu už musíme robiť rozdiel medzi povšechným a zvláštnym nástupníctvom (*successio universalis* a *successio singularis*). Univerzálnou je *successio*, keď obsahuje celú pozostalosť s vylúčením inej časti, ktorá je predmetom *successio singularis*.

O tejto ale hovoríme, keď je predmetom nástupníctva len určitý predmet, určitý peniaz alebo vôbec určitá majetková výhoda. Dedič je *successor* univerzálny, odkazovník (*legatár*) *singularis*.

Doložiť treba, že právo dediča je právom »zvláštného druhu« (*sui generis*) a je právom absolútnym. Nemožno ho srovnávať s právami inými. Najmä nemožno ho príbrať medzi práva vecné, jako to činí Ob. zák. občiansky rak. Jeho predmetom je nie vec patriaca k pozostalosti, ale pozostalosť sama. Pozostalosť môže síce obsahovať veci, ba ich zpravidla aj obsahuje, ale môže sa skladať ku príkladu aj zo samých pohľadávok, keď nie z »vecí« v smysle horejšom.

Absolútnym musíme nazvať právo dedičovo preto, lebo môže byť uplatňované proti každému, kto sa mu stavia v cestu.

Konečne nemožno nespomenúť základnej zásady uhoského práva dedičského, (v rozpore s ded. právom rakúskym), že dedič nabýva vlastníctva *ipso jure*. To znamená, že netreba k nabytiu dedičstva zvláštneho prihlásenia. Stačí, keď ho dedič neodmietne.

Pri nabývaní dedičstva uplatňuje sa v každom právnom systéme istá úradná ingerencia. Francúzsky *Code civil*, Prusisches *Landrecht*, a za ním *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich*, prijaly v podstate systém nabývania dedičstva *ipso jure*.

V každom právnom systéme, v ktorom dedič nabýva pozostalosti *ipso jure*, musí mu byť ovšem poskytovaná možnosť, aby sa vzdal pasívnej pozostalosti, tedy aby mohol dedičstvo do istej lehoty odmietnuť.

Oproti tomu spočíva Rakúsky ob. obč. zákonník na princípe adičnom. To jest, že dedič, ktorý sa k dedičstvu neprihlási, nikdy pozostalosti nenabýva. (§§ 799, 823). Podľa rak. práva spočívajúceho na zásade adičnej a na zásade úradnej ingerencie, deje sa nabývanie pozostalosti takto:

Keď zostaviteľ zomre, povolaný dedič menabýva ihneď pozostalosti, ale musí výslovnne prehlásiť, že dedičstvo prijíma. Na základe tohoto prijatia musí mu byť dedičstvo súdne odovzdané. Smrťou zostaviteľovou mu pozostalosť »napadá« (delatio); prijatie dedičstva deje sa výslovným aktom dedičovým. (Prof. dr. E. Svoboda: Dedičské právo 1921 str. 16 a nasl.). Súdne odovzdanie rovná sa asi realizovaniu nejakej smluvy. V týchto momentoch spočíva podobnosť medzi dedičským právom podľa rak. ob. obč. zákonníka a medzi právami vecnými.

Základ a etické pozadie k právu dedičskému treba hľadať vo sväzku pokrevenskom. Môžeme si sice predstaviť, že majetok zostaviteľov neprejde po jeho smrti na jeho príbuzných, v prvom rade na jeho potomkov, ale že pripadne k dobru verejnosti alebo priamo k dobru štátu. Avšak je isté, že takýto systém by ohrozoval princíp zachovania hodnôt u samého koreňa, pretože človek sa snaží nabývať imania a rozmnožovať ho nielen preto, aby sám nim vládol až do smrti, ale i preto, aby sa týmto spôsobom postaral o lepšiu a snadnejšiu budúcnosť svojich najbližších a najdražších; o budúcnosť svojich potomkov. Vedomie, že táto jeho snaha je právnym systémom chránená a podporovaná a že prechod jeho majetku na potomkov po jeho smrti je zaistený, povzbudzuje ho pri tvorení nových hodnôt a vedie ho k altruizmu aspoň v pomere k potomkom. A naopak: vedomie: »a čo po mne zostane, kto vie kto to dostane« (slov. ľud. príslovie), svádzalo by ho k ľahkomyselnosti a márnotrastnosti.

Základná myšlienka dedičského práva ex lege je: aby majetok zostaviteľa prešiel po jeho smrti na jeho pokrevných, v prvom rade na jeho potomkov. Táto zásada platila vždy aj v dedičskom práve uhorskom. A sice platila pôvodne v tej najmeravejšej forme. Majetok zostal zachovaný pre pokrevných in infinitum, až do najvzdialenejších stupňov. Len keď nebolo vôbec ani pokrevného, ani manžela (manželky) a vôšsem ani testamentu, nastúpilo dedičské právo fisku. Teda najprvší titul dedičský je zákon, (keď niet posledného poradenia).

Druhý titul je úkon zostaviteľa pre prípad smrti. Úkon takýto môže byť jednostranný (závet, testament) alebo dvojstranný (dedičská smluva, darovanie pre prípad smrti). Pomer medzi týmito dvoma titulmi, to jest medzi dedením podľa zákona a medzi dedením podľa úkonu zostaviteľa je ten, že úkon pre prípad smrti vylučuje dedenie podľa zákona. Ovšem len vtedy, jestli vyhovuje všetkým v zákone predpísaným formálnym i materiálnym náležitostiam. Prvé sa vzťahujú na zovňajšiu negociálnu formu, v ktorej sa posledná vôľa zostaviteľa prejavuje. Druhé zase na vnútorný obsah zostaviteľovej dišpozície. Materiálne obmedzenie zostaviteľovej voľnosti disponovať pre prípad smrti sú: povinný podiel nepominuteľných dedičov a vdovské právo manželkino, ktoré nesmiejú byť naštrbené. V opačnom prípade strana újmu utrpевšia môže sa domáhať svojho nároku poradcom práva.

V uhorskom dedičskom práve neplatí rímska zásada: nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest. Tieto dva právne tituly: dedenie podľa zákona a dedenie podľa posledného poradenia obstoja aj vedľa seba. Možné je tedy, že pozostalosti sú účastní: jeden podľa zákona, druhý podľa záveti, tretí podľa dedičskej smluvy, štvrtý podľa darovania pre prípad smrti.

Najmä keď posledné poradenie zostaviteľovo je zčásti neplatné, alebo je z částí bezúčinné, alebo nevyčerpáva celej pozostalosti.

Podmienkou dedenia sú v pozitívnom smere: 1. smrť človeka spôsobilého nabývať, 2. delácia (napadnutie) dedičstva, 3. jestvovanie osoby oprávnenej dediť; v negatívnom smere, to jest aby dedenie ne-

bolo možné: 1. nespôsobilosť dedič, 2. nehodnosť dedič a 3. zrieknutie sa dedičstva.

Dedenie je nabyvanie pre prípad smrti, niet ho tedy po živom. (Viventis nulla hereditas.) Dedenie nastáva tedy len po smrti zostaviteľovej, alebo po jeho vyhlásení mŕtvým. Smrť je skutočnosť veľkej -oix vaxid ipolaa feu z oix 'isnu n' jaozaxop 'isoiqieip feuaaid me smrti zostaviteľovej je potrebné, aby zostaviteľ bol býval spôsobilým nabyvať. Túto spôsobilosť má ovšem každý, kto je právne spôsobilý.

Nápadom dedičstva (delatio hereditatis, Anfall der Erbschaft, az örökség megnyilása) rozumieme onú právnu skutočnosť, keď od istej doby existuje niečia oprávnenosť dedič. Teda nápad dedičstva znamená omen právny stav osoby k dedeniu povolanej, podľa ktorého je oprávnená k účasti na pozostalosti zomrelého. Delatio hereditatis ešte neznamená samo dedenie, ale jej význam je predsa veľký, lebo dedičstvo rešp. odkaz, povinný podiel, dar pre prípad smrti atď. prestaly byť v okamžiku delácie púhym nápadníctvom (Anwartschaft, váromány).

Delácia je nutnou podmienkou dedenia, pokiaľ je nezbytné nutné, aby bol pevne a nepodvratne určený okamžik, v ktorom sa dedenie so strany oprávneného stalo možným. Krome toho: tento okamžik je tiež kritickým pre posúdenie, trvá-li nejaká prekážka dedičstva, jako na príklad indignita alebo incapacita. Okamžik delácie nastáva pri dedičtve, povinnom podiele, a pri dare pre prípad smrti v okamžiku smrti zostaviteľovej. To platí aj pre nového oprávneného, keď pôvodne oprávnený vypadol (sukcesívna delácia). Z tohoto pravidla sú dve výnimky. Pre následného dediča nenastáva delácia v okamžiku smrti zostaviteľovej, ale splnením podmienky alebo určeného času. Keď zostaviteľ nestanovil ani podmienky, ani času, nastáva delácia pre následného dediča v okamžiku smrti predného dediča.

Druhá výnimka platí pre odkaz rešp. pre odkazovníka. To jest prípustné je, aby zostaviteľ viazal odkaz k nastatiu nejakej budúcej skutočnosti alebo k istej dobe. Keď neučinil zostaviteľ podobného opatrenia, »napadá» odkaz už v okamžiku smrti zostaviteľovej.

už nejestvuje, musíme rozlišovať podľa toho, či bola povolaná osoba. Jako sme už povedali, k dedeniu je potrebné jestvovanie osoby, spôsobilej dedič. Nemôže tedy dedič, kto pri nápade pozostalosti už nejestvoval, alebo ešte nejestvoval.

Keď osoba k dedeniu povolaná v okamžiku nápadu pozostalosti už nejestvuje, musíme rozlišovať podľa toho, či bola poslaná osoba fyzická alebo iná. Osobnosť človeka zaniká jeho fyzickou smrťou, ktorá sa nahrádza aj vyhlásením za mŕtvého. Závažné je so stanoviska dedičského práva, že nutno prezumovať, že nezvestný bol na žive až do dňa, ktorý je určený súdom jako domnelý deň smrti. Napadne-li dedičstvo pre nezvestného do tohoto určitého dňa, prechádza ono aj na jeho dedičov. Ale proti tejto právnej domienke prípustný je dôkaz, že smrť nastala dŕiev.

Právna osoba, spolok, základina, korporácia pozbýva právnej osobnosti, keď prestane existovať. Táto doba môže byť vždy presne určená podľa skutočnosti, ktorá spôsobila zaniknutie právnej osoby.

Keď dedič závetou povolaný v okamžiku delácie už neexistuje, nastáva dedenie ab intestato, pokiaľ závet sa stala nemožnosťou prijatia bezúčinnou.

Platí tedy bez výnimky pravidlo, že osoba nejestvujúca nemôže byť dedičom, a tak jej právom nemôžu vystupovať ani jej dedičia.

Osoba, ktorá v dobe nápadu pozostalosti ešte neexistuje, zpravidla tiež nemôže dedič. Avšak sú tu dve výnimky. Prvá platí pre nenarodenca (plod v živote matkinom), druhá pre výnimku, učinenú v záveti. Nenarodenec není ešte človekom, ale právo mu priznáva

podmienečnú spôsobilosť k dedeniu, pre prípad, že plod príde na svet živý a života schopný, tedy právne spôsobilý.

Čo sa týče dedičskej spôsobilosti, nemožno ju pokladať za mejakú zvláštnu spôsobilosť. Patrí ona každej osobe, ktorá je právne spôsobilá. Naopak nepatrí tomu, kto je právne nespôsobilý. Nespôsobilosť dedičská nastáva, keď ju zákon odiera niektorej osobe pre istý druh alebo pre isté prípady dedenia. Takáto osoba zostáva síce v ostatných ohľadoch právne spôsobilá, ba môže aj dediť v prípadoch, pre ktoré jej zákon dedičskej spôsobilosti neodiera.

Kto je nespôsobilý dediť, (*incapax*) vypadne, jakoby ho v okamžiku nápadu ani nebolo na žive. Nespôsobilosť dedičská pôsobí *ipso jure*; tedy treba vždycky ma ňu hľadieť z úradnej povinnosti. Ovšem len vtedy, existuje-li v okamžiku nápadu. *Incapacitas antecedens*, alebo *incapacitas subsequens* je bez účinku. Nespôsobilí sú: v prípadoch reťorzie cudzozemci. Cudzozemci sú zásadne spôsobilí dediť, ale len s podmienkou, že naši občania taktiež požívajú dedičskej spôsobilosti v ich vlasti. Táto reciprocita sa pokladá za pravidlo, a dokazovať ju treba len keď ju odporca popiera a keď ona súdu není známa *ex officio*.

Nehodnosť dedičská (*indignitas*) nastáva, keď sa osoba, ktorá by ináč bola povolaná dediť, ťažko prehreší proti osobe alebo proti poslednému porídieniu zostaviteľovmu. Prípady nehodnosti nie sú v uhorškom dedičskom práve kodifikované. Súdna prax pridružuje sa *Werböczyho Tripartita* a zásady »*notae infidelitatis*» podľa zák. čl. VI. z roku 1625 a z čl. XI. z roku 1723. V prípadoch infidelitety pretrhol sa príbuzenský sväzok medzi vinníkom a jeho nevinným príbuzenstvom. Na tomto základe sa vyvinulo v súdnej praxi zvykové právo, že nehodný je, kto sa dopustil na zostaviteľovi úkladnej vraždy alebo úmyselného zabitia; kto zničil, zatajil alebo zpreneveril jeho závet. Nehodná je manželka, ktorá cudzoložila s vrahom manželovým, a nadržovala mu aj po spáchaní vraždy. Nehodný je, kto domútil zostaviteľa k porídieniu záveti, alebo mu prekazil závet porídiť alebo zmeniť. Konečne nehodná je vdovského práva manželka, keď sa manželstvo rozvrátilo z jej viny a keď vedie jako vdova život nemravný.

Dodatočná *indignitas* nastáva, keď dedič zničí, poruší, zatají alebo zpreneverí závet po smrti zostaviteľovej.

Všetky uvedené prípady spôsobujú *indignitatem* len keď boly spáchané zúmyselne. Zpravidla sú tony zároveň trestnými činmi, avšak nemusia nimi byť. Je ovšem prirodzené, že v prípadoch §§ 76—80. tr. z. (dôvody pričetnosť vylučujúce), alebo §§ 83., 84. a 88. tr. z. (nedostatok súdnosti k poznaniu trestnosti skutku) nemožno vyriešnúť nehodnosť.

Ostatne nehodnosť je predmetom sporu civilného, nikdy nie trestného. Uznáva ju vždy len sporný súd civilný. Doložiť treba, že plynie zo samého činu, aj keby nebol direktne namierený na získanie dedičstva pre páchatela.

Následky dedičskej nehodnosti sú stejné jako následky nespôsobilosti: to jest nehodný vypadne z dedičstva, jakoby ho v okamžiku nápadu ani nebolo bývalo na žive. A nedostane ničoho z pozostalosti ani v tom prípade, keby ináč bol býval dedičom nepominutelným. Nehodnosť sa shoduje s nespôsobilosťou potiaľ, že platí len pre osobu, u nejž sa vyskytla. Žijúci alebo aspoň počatí potomkovia nehodného nie sú vylúčení z dedenia. Rozdiel medzi nehodnosťou a nespôsobilosťou spočíva v tom, že súdy nehľadia na nehodnosť z moci úradnej. Kto ju uplatňuje, musí ju uplatňovať výslovne žalobou alebo námietkou, a to v zákonnej dobe premlčacej (32 rokov). Súdna uznaná nehodnosť pôsobí síce *ex tunc*, od okamžiku delácie, ale dokiaľ není rozsudkom uznaná je vôbec bez účinku. Nehodnosť závisí tedy na vôli zostaviteľovej. Ponevác je to čin, nameraný proti nemu alebo

proti jeho poslednému poradeniu, má právo odpustiť závadný skutok, a tak odpustiť aj jeho následky, t. j. nehodnosť. Odpustenie nemusí byť výslovné. Stačí, keď sa dá dokázať *per facta concludentia*. Ba môže byť aj podmienené, na príklad závislé na ďalšom (chovaní sa nehodného. Nehodnosť platí nielen pre príbuzných, ale aj pre osoby cudzie.

Vedľa nej známe inštitúciu vydedenia (*exhereditatio*), ktorá platí len proti dedičom nepominuteľným, pretože sama o sebe ani jedna z týchto ustanovizní by nebola dostatočnou k tomu, aby dedič nepominuteľný nededil. Nebolo by totiž oportúme, ba snáď ani možné: isté urážky učiniť v každom prípade dôvodmi nehodnosti. Avšak arto není možné, aby zostaly vôbec bez právnych následkov, ponevác spôsobením tejto urážky porušený bol mravný pomer medzi zostaviteľom a medzi dedičom nepominuteľným. Touto inštitúciou je teda daná možnosť postihnúť dediča nepominuteľného i vtedy, keď sa nedopustil skutku tak ťažkého, žeby privodil indignitu. Pri tom netreba zapomínať, že sa nehodnosť nestáva zbytočnou vedľa vydedenia. Najmä preto nie, ponevác dôvod nehodnosti pôsobí proti nehodnému aj vtedy, keď platí dedenie zo zákona. Kdežto vydedenie, tedy pozbavenie dediča nepominuteľného jeho povinného dielu, je možné len v platnom porídení pre prípad smrti. Nestáva sa zbytočnou inštitúciou nehodnosti už aj z toho dôvodu, ponevác zostaviteľ v niektorých prípadoch nemôže (fyzicky nemôže) previniťca vydediť. Na príklad keď ho nehodný zabije. Krome toho je vylúčené vydedenie aj v tom prípade, keď zostaviteľ nemá spôsobilosti k poslednému porídeniu. Konečne treba doložiť, že oboch inštitúcií je treba už aj z toho dôvodu, ponevác vydedenie je možno aplikovať len proti dedičom nepominuteľným, kdežto nehodnosť proti každému dedičovi a pri jakomkoľvek titule dedenia.

Prípady nehodnosti nie sú tedy v podstate ničím iným, jako kvalifikované (stupňované) prípady vydedenia. Je nesporné, že závetca môže vydediť nepominuteľného dediča aj z dôvodu nehodnosti. Rozdiel spočíva v tom, že vydedený celkom iste vypadne z dedictva, kdežto nehodný len vtedy, jestli zájomníci jeho nehodnosť uplatnia. Vydedenie pôsobí *ex officio*, nehodnosť len k námietke. A potom: vydedenie vyžaduje aktivitu zostaviteľovu; vyžaduje, aby prejavil v tomto smere presnú vôľu v presných formách. Tým samým je dokázané, že vadný čin, jako dôvod vydedenia, nebol odpustený. Ba ani z pozdejšieho shovievavého chovania voči vydedenému nemožno vyvodit, žeby zostaviteľ bol vydedenému odpustil.

Zrieknuť sa dedictva znamená: vzdať sa toho, čo by patričný mohol dediť na základe zákona alebo posledného porídenia. V uhorskom práve bývalo sporné, či treba zrieknutie sa dedictva podržať, jako zvláštnu inštitúciu? Lebo veď zostaviteľ môže závetou kohokoľvek pominiť, nešp. vylúčiť z dedictva (krome dedičov nepominuteľných). A jestli sa niekto vzdal dedictva za hodnotu, ktorú dostal vopred, je možno docieliť voči nemu úspechu aj započítaním (*per collationem*). Namietalo sa proti zrieknutiu sa aj to, že môže spôsobovať nespravedlivosť. Najmä vtedy, keď sa majetok zostaviteľov značne zneprávi po zrieknutí sa dedictva. Avšak zvykové právo ustálilo sa konečne na tom, že je možné platne a vopred sa zrieknuť dedictva ešte pred nápadom (pred deláciou). Snáď nemálo aj z toho dôvodu, že koláciou sa otázka dedičská, často beztak dosť spletitá, len ďalej komplikuje.

Zrieknutie sa dedictva je tedy vedľa nehodnosti a nespôsobilosti trefou dôležitou prekážkou dedenia. Shoduje sa s dvoma predošlými v tom, že vylučuje »napadnutie« dedictva v prospech zrieknuvšieho sa, a tak tiež patrí k prípadom vypadnutia. (Od zrieknutia sa dedictva musíme odlišovať odmietnutie dedictva, ktoré je možné len po napadnutí.)

Zrieknutie sa dedictva musí byť výslovné a nestačí k nemu jednostranné vyjadrenie zriekajúcej sa strany. A musí byť učinené vždy vo forme smluvy. Táto smluva není viazaná k formálnym náležitostiam, ale musí byť uzavrená vždy len medzi zostaviteľom a stranou, ktorá sa dedictva zrieka. Smluva, ktorá je učinená o zrieknutí sa dedictva, napadajúceho po tretej osobe, je neplatná. (Neslobodno si to spliesť s pactumom de hereditate tertii viventis, ktoré je platné aj podľa uhorského dedičského práva. Uzavierajú ju len také osoby, ktoré by mohli byť dedičmi podľa zákona.) Rozmie sa, že manželia môžu uzavrieť smluvu o vzdaní sa dedictva len pri zachovaní foriem verejnonotárskeho aktu. Podobné platí aj medzi snúbencami, ide-li o nemovitosti. (§ 22. zák. čl. VII. z r. 1886). Zrieknutie sa dedictva so strany osoby nesvojprávnej, stáva-li sa bezúplatne, je neplatné i vtedy, keby bolo schválené príslušným úradom poručenským. (§§ 20 a 113 zák. čl. XX. z roku 1877.)

Stane-li sa toto zrieknutie za úplatu, potrebné je ovšem svolenie zákonného zástupcu, jako i schválenie poručenského úradu. Keď dieťa uzaviera takúto smluvu s otcom, treba menovať decku kurátora k veci. (Punkt a., § 30. cit. zák.)

Zrieknuť sa je možné jakéhokolvek dedictva, meč sa omo zakladá na zákone, záveti, dedičskej smluve alebo darovaní na prípad smrti. Ale platné je len vtedy, jestli zriekajúca sa strana je v dedičsko svázku s osobou, o jež pozostalost beží. Zákonného dedictva môže sa tedy zriecť len manžel alebo príbuzný; Dedictva zo záveti alebo z dedičskej smluvy môže sa zrieknuť len taký dedič, ktorého zostaviteľ učinil účastným pozostalosti. To tiež platí aj ohľadom darovania na prípad smrti.

Čo sa týče rozsahu môže byť zrieknutie sa neobmedzené alebo obmedzené. V prvom prípade vzťahuje sa na celý dedičský podiel, v druhom prípade len na jeho jednu časťku.

Zrieknutie sa môže byť všeobecné, alebo môže platiť len k prospechu isteť osoby. Může byť obmedzené aj stanovením určiteť podmienky alebo určiteť lehoty.

Dôležité je, že zrieknutie sa dedictva v zásade není závazné pre potomkov zrieknuvšeť sa strany. Tito tiež patria do toho isteho príbuzenského a tak i dedičského svázku jako strana, ktorá sa zrieka. A ponevác dedia suo jure, predok sa nemůže vzdaf ich dedictva. Platí tedy stejné pravidlo, jako pri nehodnosti, mespôsobilosti, odmietnutí, vylúčení a vydedení.

Avšak zrieknutie sa dedictva deje sa zpravidla za úplatu, ponevác strana bola čo do dedičského nároku uspokojená. A tak musí byť aj dovolené, aby v tomto prípade zrieknutie sa dedictva platilo aj proti potomkom zrieknuvšeť sa strany, je-li to výslovné uznané a prehlásené. V opačnom prípade by bola majetku zostaviteľovho účastnou napred strana, ktorá sa ho za úplatu zrieka, a potom zase znova jej potomci. Ale je samozrejmé, že potomkom zrieknuvšeť sa strany, keď dedia z pozostalosti, môže byť hodnota, ktorú dostala zrieknuvšia sa strana, plne započítaná. Ovšem musí sa výslovné podotknúť, že zrieknutie sa dedictva pôsobí voči potomkom zrieknuvšeť sa strany len v prípade dedenia zo zákona. Samozrejme je ovšem aj to, že adikačná smluva môže byť novou smluvou strán kedykoľvek zrušená.

(Pokračovanie.)

Ivan Jurecký:

Výťah z rozhodnutí Najvyššieho súdu Československej republiky vo veciach trestných.

I. Svedkovia len raz prisahajú. II. Nariadenie pozorovania duševného stavu i keď lekári-znalci »nenašli príčiny na podozrenie, že by bol obžalovaný spáchal čin v stave pričetnosti vylučujúcom».